

Olu Asụsụ Ebe Obibi Ụlọ Na Mmeta Nke Ọma Ụmụ akwụkwọ Sekondirị Siniọ N'ikpọputa Mkpurụokwu Asụsụ Igbo Na Zonu Mmụta Awgu Steeti Enugwu

Si N'aka

Eze, Roseline Ifeoma

Department of Arts Education

University of Nigeria, Nsukka

08064008703

roseline.eze.ss12303@unn.edu.ng.

Ụmịedemede

Nchọcha a lebara anya n'olu asụsụ ebe obibi ụlọ na mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ikpọputa mkpurụokwu asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ sekondirị dị na mpaghara mmụta zonu Awgu. Nsogbu a na-ahụkarị n'ebe ụmụ akwụkwọ na-amụ asụsụ Igbo bụ na ọtụtụ n'ime ha amaghị okwu Igbo ma ya fọdụ ikpọputa ya n'usoro okwu Igbo si aga. E ji Ajuju nchọcha abụọ na Ụmaokwu duzie ya bụ nchọcha n'usoro quasi. Ngwaa nchọcha e ji mee nchọcha bụ ajuju njumaza na Mmetuta ebe obibi ụlọ na mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ikpọputa mkpurụokwu asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ sekondirị dị na mpaghara mmụta zonu Awgu (MEOUMNQUMAIUSMZA). Ọ dị iri abụọ na abụọ (22) n'ọnụọgụ nke ndị okammụta atọ nọ na ngalaba asụsụ Igbo, Edukeshonụ nakwa mgbakọ si na Mahadum Naijiria Nsuka nyochara ma hụta na ọ dabara na nchọcha e ji ya eme. Ndị nchọcha mebere ya iji chọputa ka olu asụsụ ebe obibi mmadụ si abụ ndoghachiazụ n'ikpọputa okwu Igbo n'ogo sekondirị. Ọnụọgụ ndị e jiri mee nchọcha bụ ụmụ akwụkwọ sekondirị siniọ ss2 dị otu puku na iri abụọ na asaa (127). E ji usoro tumbom tumbom hoputa ụmụ akwụkwọ dị iri atọ (30) n'ime ọnụọgụ ndị njirimee nchọcha. Mmasị iji klasị a mee nchọcha bụ na ha agafela n'afọ nke mbụ n'ogo siniọ batazia n'ogo afọ nke abụọ bụ ogo a tūrụ anya n ha enweela ntọala gbasara utoasụsụ Igbo marakwa olu asụsụ dị iche iche e nwere na ebe obibi ha nke na-abụkarị ndoghachi azụ nye ikpọputa okwu Igbo ha nke ọma. E mere nnwale ntụkwasiobi nyere akara 0.78 n'usoro Crombach Alpha. Usoro nhazi data bụ nke e ji mgbakọ miin na ndipunizugbe maka ajuju nchọcha ebe enyochara ụmaokwu nchọcha n'akara agbamonwe ANCOVA. Mputara ihe a chọputara gosiri na ọtụtụ oge, ụdị olu dị iche iche abụghị Igbo Izugbe a na-asụ/anụ n'ebe obibi mmadụ hūrụ onwe ya na-eme ka ọtụtụ ụmụ akwụkwọ hapụ ịma nke bụ mkpurụokwu Igbo Izugbe nke ọma, ma ya fọdụ ikpọputa ya were were n'ọny ha. Nke a na-ebute ọdịda na emetaghị nke ọma ha n'asụsụ Igbo maka na ọ bụ ihe e kwuru n'ony ka a na-edo n'akwụkwọ. Ndị nchọcha tūrụ aro ka goomentị nye aka n'ikwalite omumụ asụsụ Igbo site n'imebe labụ asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ sekondirị dị iche iche na Steeti Enugwu iji nyere ha aka n'ikwalite mmụta ikpọputa okwu Igbo na mmasị ụmụ akwụkwọ nwere n'imu asụsụ Igbo. Ọzọ kwa goomentị ga-agba mbọ iguzobe ogbakọ semina ebe a ga ekughere ndị nkuzi usoro itinye ihe ndị a n'orụ maka omumụ asụsụ Igbo.

Igodo Okwu: Olu asụsụ, ebe obibi, ụmụ akwụkwọ, mkpọputa okwu Igbo, mmeta nke ọma.

Mkpelite

Asụsụ bụ nkwpụta echiche site n'uda okwu, ahiriokwu, nke na-ejikọta echiche. Aleke (2015) kwadoro na asụsụ bụ usoro ụda a na-akpọputa nke echiche mmadụ na-ahazi maka nzikọrịta ozi.

Biswas (2016) kwadoro na asụsụ na-ekere òkè dī oke mkpa na nkwado ndū ọha mmadū, ndorọ ndorọ ọchịchị na nke akụ na ụba nke ndi mmadū na mpaghara mpaghara. Ọ bụ asụsụ goomenti Naijiria nakwa asụsụ ndi ọchịchị na-achị na-akwado idinotu omenaala na asụsụ nke obodo ahụ. Ọ na-enyere ndi mmadū aka ka ha na-emekọrịta ihe n'ezoghị ọnu, ikpakorịta, irukọ ọrụ ọnu, na ikparịta ụka n'etiti onwe ha. Akwukwọ agumagu (FRN, 2014), kowara mkpa ọ dī imụ asụsụ Igbo n'ulo akwukwọ ma kwado ka ọ buru iwu na umu akwukwọ ga-amuriri otu asụsụ n'ime asụsụ atọ kacha pụta ihe n'ala Naijiria, ma gbado ukwu n'agburu nke onye ọ bụla nke gunyere: Asụsụ Igbo, Awusa na Yoruba. Asụsụ Igbo na-akuzi ihe banyere mmekorita, ezi agwa, okpukpere chi, agbammbọ nakwa odinaala.

Asụsụ Igbo Izugbe bụ otu n'ime asụsụ atọ Naijiria hoputara maka ikuzi na ide ihe maka na ọ bụ asụsụ ka onye nkuzi ji akuzi asụsụ Igbo na klasi. Ozo kwa, ọ bụkwa asụsụ Igbo izugbe ka akwukwọ ji ele ule ọ bụla n'asụsụ Igbo (Eze 2019). The Igbo na-eji aka ha agbakutazi asụsụ na omenaala ha azu ma chezoo na ebe onye bi ka ọ na-awachị.

N'agumu akwukwọ, ọrụ asụsụ Igbo putara ihe. Asụsụ bụ onyinye Chukwu nyere mmadū nke ha ji enwe mmekorita. Ọ bụ naanị, mmadū n'ihe niile o kere eke ka e nyere asụsụ ka ha jiri nwee mmekorita. Chineke na Eze (2019) kwadoro na asụsụ bụ ụzọ mmadū na ibe ya si ezikorita ozi ma buru ihe e ji mara mba. Ọ bụ ya na-agbazi akparamagwa n'obodo ọ bụla. Ọ bụkwa ihe dī mkpa e ji akwalite obodo na mmekorita mmadū na ibe ya. Asụsụ bụ ihe dī mkpa n'ebe mmadu nọ. Ọ bụ asụsụ mere ka mmadū ji dī iche n'ebe ihe ndi ozo chukwu kere. Eke (2011) kowara na ọ bụ asụsụ ka e ji ariọ mmadū ihe, maka na ọ bụ ya ka mmadū ji akowa ebumnuche ya. Ọ kowara na ọ bụ site na nke a, ka anyi si enweta ebumnobi mmadu, uche ha, ochichọ, ekele, ikwe nkwa, iziputa anuri ma ọ bụ iwe dī mmadū n'obi na ndi ozo. Ọ buru na asụsụ adighi n'ụwa, redio na ihe onyonyo ndi ozo agaghị aba uru ọ bụla.

Asụsụ na-akowa ndi, ma na-emekwa ka e were ya na-amata ndi. N'ih i nke a, obodo enweghi asụsụ abughị obodo maka na ihe na-egosiputa agburu bụ asụsụ ha. Agburu enweghi asụsụ abughị agburu n'ih i na ọ bụ asụsụ bụ okpurukpu ihe puru iche e ji amata agburu. Mba ụwa dī iche iche nwere olu asụsụ e ji mara ha, omuma atụ: Asụsụ Bekee bụ nke ndi Britain, asụsụ Turks bụ nke ndi Turkey, asụsụ French bụ nke ndi France na-asu, asụsụ Greek bụ nke ndi Greece, na ndi ozo. Na Naijiria, e nwegasiri otutu agburu dī iche iche nke nwekwaziri asụsụ dī iche iche, ha na-asu. Agburu ndi a gunyere: Awusa, Yoruba, Efiki, Tivii, Igbo, Idoma, Birom, Ishekiri na ndi ozo. Agburu ọ bụla nwere asụsụ na omenaala ha nke ha ji enwe mmekorita n'etiti onwe ha. Asụsụ Igbo dika Federal Republic of Nigeria (2014) weputara, so n'otu asụsụ atọ gbara okpurukpu e nwere na Naijiria nke gunyere: Awusa, Yoruba, na Igbo. Asụsụ Igbo bụ asụsụ e ji mara the Igbo. E nwere Steeti ise nke ọ bụ ndi umuafọ Igbo mejuptara. Steeti ise ndi a gunyere: Abia, Anambara, Ebonyi, Imo na Enugwu. Site na nchocha dī iche iche e merela, a choputara na the Igbo nwere ndi agbataobi ha bụ ndi na-asukwa asụsụ Igbo. Ha gunyere Steeti Rivers, Cross River, Kogi, Benue na Delta. Asụsụ Igbo Izugbe bụ otu n'ime asụsụ atọ Naijiria hoputara maka ikuzi na ide ihe maka na ọ bụ asụsụ ka onye nkuzi ji akuzi asụsụ Igbo na klasi. Ozo kwa, ọ bụkwa asụsụ Igbo izugbe ka umu akwukwọ ji ele ule ọ bụla n'asụsụ Igbo (Eze 2019).

The Igbo na-eji aka ha agbakutazi asụsụ na omenaala ha azu ma chezoo na ebe onye bi ka ọ na-awachị. Otutu mmadū n'oge ugbu a anaghizi agu umu ha aha Igbo ma ya foduzia isuru ha ya bụ asụsụ maka na ha echezola na ọ bụ aha na asụsụ onye ka e ji amata agburu onye si puta. Ufodu the Igbo enweghi ike isu asụsụ Igbo ogologo oge, hapu iji Bekee gwakọ ya ọnu, ebe ufodu amaghi asu

asụsụ Igbo ma ọlị, ọ kachasị ndị nọ n'ụlọ akwụkwọ. Ọtụtụ na-eji asụsụ Bekee gwakọọ Igbo onụ. UNESCO (2011) kọwara na asụsụ Igbo bụ otu n'asụsụ mba ụwa ndị nọ na nsogbu, maka na ọ bụrụ na a gbaghi mbọ ikwalite asụsụ Igbo n'afọ iri ise na-abia, ya bụ asụsụ Igbo nwere ike ikpochapụ. O doro anya na ọ bụrụ na asụsụ Igbo laa, omenaala Igbo esoro ya laa, maka na asụsụ na omenaala na-aga n'aka n'aka (Aleke 2015).

Nke a mere na olu asụsụ bekee ji na-aga n'ihu dika asụsụ mmepe n'otutu mba ala Igbo ebe a na-asụ ya n'ezinaulọ na ebe obibi di iche iche a hụrụ the Igbo hapu olu asụsụ Igbo Izugbe. Ha were ya bụ asụsụ bekee mba ọzọ di ka asụsụ kacha mma. Eze na Umo (2021) kwadoro na asụsụ Igbo na-arụ ọrụ di mkpa n'ụlọ akwụkwọ na ngalaba di iche iche n'ala Igbo Naijiria. Nke a bụ maka na ọ ya bụ isiokwu na usoro mmụta asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ Naijiria. Ọ bughị naanị usoro nkuzi na agumụ akwụkwọ asụsụ Igbo n'ala Igbo Naijiria, kama ọ bụ asụsụ a chorọ maka ibanye amamihe na omenaala n'ime na umu akwụkwọ sekondiri maka ezi agwa n'idinotu n'ala Naijiria.

N'ihì onodu asụsụ Igbo na Naijiria dika a kowara, ọ burula ihe omumu a na-amu n'ogo agumu akwụkwọ - Ọtakara, praimari, ulọ akwụkwọ sekondiri ruo na Mahadum. Mpaghara omumu asụsụ Igbo nke gunyere utoasusu, uda, agumagu akuko, abụ na ndi ozo. Utoasusu bu usoro okwu n'ahiriokwu. Ọ bụ usoro mmuta okwu asusu nke onye na-asu asusu. Ọ bụ usoro iwu utoasusu na-eme ka mmadu nwee ike isu asusu ya nke oma ma ghota (Eze na Umo 2017). NERDC (2006) gosiri na utoasusu bu ogiriga di mkpa n'asusu o bula, ebe ihe omuma nke onye mmuta na-egosi ntozu na iru oru n'asusu ebumnuche. Eze na Umo (2017) na-egosi na akwa mmiri asusu bu utoasusu.

Utoasusu bu usoro iwu na-achikwa ojiji asusu. Nkuzi na mmuta ikpoputa mkpuruokwu asusu o bula gbadoro ukwu n'usoro utoasusu nke bu ihe na-eme n'asusu nkiti, ya bu na umu akwukwo kwesiri iweputa naanị ahiriokwu ma lekwasị anya n'igu na ide.

Ufodu ihe mgbochi nwere ike ibute akpokotaghi okwu asusu Igbo n'ebe umu akwukwo no nwere ike ibu enweghi mmasi nke ndi nkuzi na umu akwukwo, ezinaulo dara ogbenye na-asukari bekee na asusu ozo iji welite okwa ha elu, enweghi ezigbo akwukwo ogugu, akwukwo ndi agbasoghi usoro korikolum na ndi akowaghi utoasusu Igbo nke oma.

N'afọ gara aga, umu akwukwo asusu Igbo Naijiria edetaghị nke oma n'ule Igbo. O nwere ike ihe na-ebute odida na emetaghị nke oma umu akwukwo n'asusu Igbo nwere buru odida nke usoro ulọ akwukwo sekondiri; enweghi ihe nkuzi na ulọ labu asusu Igbo n'ulọ akwukwo (Biswas 2016). Ihe ndi a niile nwere ike ibu ihe na-ebuta emetaghị nke oma umu akwukwo Igbo n'ule ime ulọ akwukwo na nke mpuga ukwu bu 'Senior Secondary Certificate Examination (SSCE)'.

Otutu ndi okammuta agbaala mbọ n'asusu Igbo n'ihe gbasara atumatu iji kwalite agumu akwukwo umu akwukwo asusu Igbo n'ulọ akwukwo sekondiri. Ihe ndi a metutara: nnweta ihe nkuzi, ntozu ndi nkuzi, mmetuta ebe obibi ulọ na teknuzu nzikorita ozi bu ihe na-enyere aka ikwalite asusu Igbo umu akwukwo. Eke (2011) kwadoro na e kwesiri igba mbọ kwalite ikwu okwu, ige nti, igu na ide asusu Igbo na klasi. Ndi nkuzi kwesiri igba mbọ na-agba umu akwukwo ume ka ha jiri Igbo buru uzọ na nzikorita ozi na klasi nakwa n'ulọ. Ndi nkuzi asusu Igbo kwesiri igbali ijiri usoro nkuzi ogbara oheru gunyere usoro nzikorita ozi na klasi.

Onye nkuzi asụsụ Igbo kwesiri igba umu akwukwo ume ka ha muta asusu site n'ikwughachi okwu e kwuru n'onu. E kwesiri igba umu akwukwo ume ka ha na-ekwughachi asusu, n'ihi na e nwere ike imutakarị asusu site naani n'ikwughari.

E nwere mgbanwe di iche iche n'ihe nkuzi nke ndi nkuzi nwere ike iji nye ntuziaka nke gunyere; ulo nyocha, ndabere ulo, nkuzi na-adighi mma, ihe nlere anya, ndebiri, ihe ngosi na CD / teepu. Akurungwa ndi a na-enyere umu akwukwo na ndi nkuzi aka ime ka nkuzi na mmuta di mma ma di ka ire.

Olu asusu ebe obibi nwata na-enwe mmetuta di ukwu na mmuta asusu ha. Ebe obibi metutara udi ezinaulo na oha mmadu ebe mmadu huru onwe ya. Eze (2017) kwuru na olu asusu ebe obibi na-egosiputa n'onodu asusu na aku na uba ezinaulo. Ezinaulo o bu la nwere olu asusu Igbo di iche iche ha na-asu. N'ihi nke a, otutu umu akwukwo sekondiri na-ejiri usoro olu okwu nke asusu ha gaba. N'okpuru ochichi ime obodo Awgu, otutu umu akwukwo si n'ezinaulo dara ogbenye; ezinaulo ndi na-aguchaghị akwukwo na-eledekarị asusu obodo ha ala. Nke a mere na ha na-ejikarị asusu oyibo na pijin ekwurita okwu kwa ubochi. Nke a na-aga n'uzo di ukwu aluso ogu megide Igbo Izugbe n'ebe nwata akwukwo no o kachasi na mkpopta okwu.

Nchoputa gosiri na ufodu uda olundi na bekee adighi n'asusu Igbo izugbe. Eke (2011) kwubiri na o nwere ufodu uda bekee na-enweghi ihe ha nhata n'asusu Igbo o kachasi n'olumba Awgu. Eze na Umo (2017) na-akowa na olu asusu ndi nne na nna nwere ike inwe mmetuta na ndu ikpopta okwu Igbo umuaka n'ime ezinaulo. Nsogbu ndi a na-esitekarị n'onodu aku na uba naka ndi bi n'obodo mepere emepe, o kachasi n'ebe umu akwukwo si n'ezinaulo nwere aku puta. N'udi onodu a, ndi nne na nna enweghi ohere inye umu ha ozuzu gbasara olu asusu omenaala ha n'ezinaulo. Otutu n'ime umu akwukwo ndi a enweghi akwukwo ogugu zuru oke iji mee ka ihe a na-akuziri ha di mfe n'ulo akwukwo. Otutu umu akwukwo anaghi enwe ohere ileghari ihe a na-akuziri ha anya, mgbe ha si ulo akwukwo lota maka na ha na-enyere ndi muru ha aka n'otutu n'uzo n'oru ezinaulo. Onodu ndi a na otutu ndi ozo na-eme ka o siere nwa akwukwo ike iru oru nke oma n'agumu akwukwo o kachasi n'asusu Igbo. N'oge mgbe ochie, o nwere mgbe asusu obodo bu uzo nzikorita ozi ndi mmadu n'obodo. Eze na Umo (2017) kwuru na omume ndi nne na nna na ebe obibi umu akwukwo bu isi ihe na-egosi ikike mmuta agumu akwukwo. Vincent (2012) na-akwado na nne na nna ndi na-egosiputa mmasi n'itinye uche na agumu akwukwo umu ha na-enye aka akpali mmuo umuaka igbali na ime nke oma n'agumu akwukwo ha.

Nkowa na-egosi na umu akwukwo enweghi ike ikwu okwu nke oma maobu o bu dee ahirjokwu Igbo ziri ezi di mfe n'esitekarị n'amaghi utasusu Igbo. Otutu oge, nke a na-esitakarị n'enweghi ike ide na ikwu nkebiokwu gara n'ezi usoro site na mgbak o na mwepu nke utasusu Igbo, nzikorita ozi na pidgin, itughari asusu Igbo ka o buru asusu bekee, na inyefe njirimara asusu nne gaa n'asusu bekee bu ezigbo nsogbu nyere nke a. NERDC (2006) gosiri na utasusu bu ogiriga di mkpa n'asusu o bu la. Eze & Umo (2017) kowara na akwa mmiri di n'omumu asusu bu utasusu.

Utasusu bu usoro iwu na-achikwa ojiji asusu. Enweghi ike umu akwukwo ikwuputa okwu n'asusu bekee na maobu Igbo na-enweghi nsujo na-eme ka ha muta asusu ahụ nke oma. National Policy nke Education (2014) kwadoro na nkuzi na mmuta asusu o bu la gbadoro ukwu na usoro utasusu nke bu ihe na-eme n'asusu nkiti. Nke a mere na o di mkpa na omumu tosiri igbaso usoro iweputa naani ahirjokwu otutu oge ma lekwasị anya n'igu na ide.

Ọtụtụ nchọcha e merela n'olu asụsụ gosiri na ọtụtụ ihe nwere ike igbochi mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo gụnyere enweghị mmasi nke ndị nne na nna, ndị nkuzi na ụmụ akwụkwọ, ezinaulọ enweghaghị akunuba, enweghị ezigbo akwụkwọ ọgụgụ asụsụ Igbo, akwụkwọ ndị na-adighi mma na ndị nwere ike ikowara ụmụ akwụkwọ utoasụsụ Igbo nke ọma.

Ọtụtụ oge, Ụdị olu asụsụ ebe obibi ụlọ mmadụ nọrọ too, na-enwe mmetuta na mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ mgbe ha na-akpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo ọ kachasi n'ụlọ akwụkwọ sekondiri. Ileba anya n'ụdị olu asụsụ nwata ji too dị ezigbo mkpa n'ebe ndị nkuzi asụsụ Igbo nọ n'ụlọ akwụkwọ. Nke a ga-enye aka ime ka nkuzi na omumụ n'asụsụ Igbo di mfe n'ebe omumụ nọ. Gọmentị kwesiri igbado ukwu ka ụlọ akwụkwọ nwee usoro ileba anya n'olu di iche iche mgbe a na-akuzi ikpokọ okwu Igbo site n'iguputa mkpuruokwu, itinye n'usoro egwuregwu, ikwe ya n'ukwe nakwa isiokwu ihe omumụ ndi ozo e nwere n'ikpọputa okwu. Mgbe ụmụ akwụkwọ asụsụ Igbo amaghị akpọputa mkpuruokwu Igbo izugbe n'usoro o kwesiri iga, asụsụ ha ga-anwu n'ihu na o bu site n'isu asụsụ ka a ga-eji adi ndu ma na-aga n'ihu. O bu oru diri ohanaeze itinye aka n'uzo di iche iche n'izulite umuaka n'olu asụsụ Igbo izugbe nakwa omenaala n'ihu na Eze na Umo (2022) kwenyere na asụsụ bu ejirimara mba.

Nsogbu Nchọcha

Olu asụsụ Igbo di che iche e nwere n'ebe obibi a na-ahukari the Igbo, na-emetuta olu asụsụ na omumụ asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ di n'ala Igbo, nke na-eme ka ikpọputa mkpuruokwu Igbo gara n'usoro Igbo Izugbe buru ha nsogbu. Nke a na-enye aka n'ebe o di ukwu ibuda mmasi na emetaghị nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ebe ya bu sobjekiti di. Nke a nwere ike isite n'akuzighi umu akwụkwọ ntọala na umu irighiri ihe ha kwesiri ima gbasara ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo. Ha amaghikwa mkpọputa udi udaolu di iche iche e nwegasiri n'asụsụ Igbo. N'ihu nke a, ndi nchọcha na-eche na o dika otutu ndi umu akwụkwọ amaghị akpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo. O bu ihe di otu a nwere ike iso na-adoghachi mmasi na mmeta nke ọma ha n'asụsụ Igbo azu. Agwa na olu asụsụ ndi nne na nna n'ebe asụsụ Igbo di sokwa eme ka umu ha ghara inwe mkpali mmuo na ezi mmasi n'ebe asụsụ Igbo di. Ufodu ndi nkuzi Igbo nwere ike ha anaghị eji ngwa nkuzi dabara adaba akuzi asụsụ Igbo nke ga-eme ka umu akwụkwọ nwee nghota n'ihe a na-akuziri ha nakwa usoro mkpokọ okwu.

O bu nsogbu ndi a kpaliri mmuo onye nchọcha iji choputa ka olu asụsụ ebe obibi ụlọ mmadụ noro too, si enwe mmetuta na mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ mgbe ha na-akpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo ọ kachasi, n'ụlọ akwụkwọ sekondiri di na zonu mmuta Awgu.

MbunucheNchọcha

Mbunuche nchọcha nke izugbe bu ichoputa ka olu asụsụ ebe obibi ụlọ si emetuta mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ sekondiri di na zonu mmuta Awgu na Steeti Enugwu.

Mbunuche nchọcha a gụnyere ihe ndi a

1. Ichoputa ka ebe obibi ụlọ si emetuta ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo umu akwụkwọ sekondiri di zonu mmuta Awgu.

2. Ichoputa olu asusu Igbo ndi ahụ na-emetuta ikpopta mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumu asusu Igbo n'ulo akwukwo sekondiri di na zonu mmuta Awgu.

Ajuju Nchocha

Ajuju nchocha ndi a ga-agbazi uzọ maka nchocha a :

1. Kedu ka ebe obibi ulo si emetuta ikpopta mkpuruokwu asusu Igbo umu akwukwo sekondiri di na zonu mmuta Awgu ?
2. Kedu olu asusu Igbo ndi ahụ na-emetuta ikpopta mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumu asusu Igbo n'ulo akwukwo sekondiri di na zonu mmuta Awgu ?

Umaokwu Nchocha

Ho₁: O nweghi ezigbo ndiche di na miin ebe obibi ulo na mmetuta ikpopta mkpuruokwu asusu Igbo umu akwukwo sekondiri di na zonu mmuta Awgu.

Ho₂: E nweghi ezigbo ndiche n'olu asusu Igbo ndi ahụ na-emetuta ikpopta mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumu asusu Igbo n'ulo akwukwo sekondiri di na zonu mmuta Awgu.

Usoro nchocha

Udi nchocha a gbasoro mee nchocha a bu nke sovee. Usoro sovee dika Nworgu (2006) kowara bu usoro nchocha e ji ufodu mmadu ma o bu ihe ole na ole e nwetara anochite anya mmadu ma o bu ihe niile a chorọ iji mee ya bu nchocha. E ji usoro sovee achoputa echiche, omume, ebumnuche, nkwenye na nhuruwa ndi mmadu, nke a na-esi na ya eweputa mbunuche nchocha. Onye nchocha horo iji usoro sovee mee nchocha ya n'ihia na o na-adi mfe iji usoro sovee mata echiche ndi mmadu mgbe a na-eme nchocha.

Ebe a noro mee nchocha a bu na zonu mmuta Awgu, Steeti Enugwu. O bu n'ulo akwukwo sekondiri sinio ufodu di na zonu mmuta Awgu ka onye nchocha noro mee nchocha. Onye nchocha mere nchocha ya n'Awgu n'ihia na ulo akwukwo niile di na zonu Awgu no n'ogo sinio sekondiri na-amu asusu Igbo. Awgu bu isi obodo Awgu, ma o di na mpaghara Enugwu, ma ha na ndi Oji Riva bu agbataobi.

Ndi e jiri mee nchocha a bu umu akwukwo niile no n'ogo sinio sekondiri nke abuo n'ulo akwukwo niile di na zonu Awgu. Umu akwukwo klasi nke abuo e nwere na mmuta zonu Awgu di otu puku na iri abuo na asaa (1027). E ji usoro tumbom tumbom hoputa umu akwukwo di iri ato (30) n'ime onuogu ndi njirimee nchocha (Source: Post Primary School Management Board (PPSMB), Awgu Zonal Office, 2021).

E ji ulo akwukwo ano (4) di n'ime ulo akwukwo iri abuo (20) nke sekondiri ogo sinio, klasi nke abuo (SS 2) di na zonu mmuta Awgu mee nchocha. Onuogu e ji mee nchocha di otu nari na iri abuo na asaa (127). Onye nchocha ji usoro tumbom tumbom wee horo ulo akwukwo ano o ji mee nchocha. O ji otu usoro a wee hoputa umu akwukwo di iri ato (30) n'onuogu n'ulo akwukwo ano (4) ha hoputara e ji mee nchocha.

Ngwa nchọcha e ji mee nchọcha a bu ajuju njumaza nke isiokwu ya bu: Njumaza Mmetuta ebe obibi ulọ na mmeta nke oma umu akwukwo n'ikpoputa mkpuruokwu asusu Igbo n'ulo akwukwo sekondiri di na mpaghara mmuta zonu Awgu (MEOUMNOUIMAIUSMZA). O di iri na abuo na abuo (22) n'onuogu nke ndi okammuta ato no na ngalaba asusu Igbo, Edukeshonu nakwa mgbakọ si na Mahadum Naijiria Nsuka nyochara ma huta na o dabara na nchọcha e ji ya eme. Onye nchọcha mebere ya iji choputa ka olu asusu ebe obibi mmadu si abu ndoghachiazu n'ikpoputa okwu Igbo n'ogo sekondiri. Njumaza a bu nke onye nchọcha mebere n'onwe ya. Njumaza a nwere nkebi abuo: Nkebi nke mbu na nke abuo. Nkebi nke mbu bu ajuju di iri (10) n'onuogu nke e ji nweta osisa n'aka umu akwukwo banyere mmetuta ebe obibi ulọ n'ikpoputa mkpuruokwu asusu Igbo ebe nkebi nke abuo dikwa iri na abuo (12) n'onuogu nke umu akwukwo zara maka olu asusu Igbo ndi ahụ na-emetuta ikpoputa mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumu asusu Igbo. Umu akwukwo gosiputara etu ha si kwenye n'ajuju a juru ha site n'ikanye akara ($\sqrt{}$) n'osisa o bula masiri ha. A ga-ekewa nkwenye a uzo anọ ndi a: E kwesiri m ike (E I) = akara anọ, E kwere m (E M) = akara ato, A juru m (AM) = akara abuo, A jusiri m ike (A I) = otu akara

Ngwa nchọcha e ji mee nchọcha bu nke ndi ndi okammuta ato no na ngalaba asusu Igbo, Edukeshonu nakwa mgbakọ si na Mahadum Naijiria Nsuka nyochara ma huta na o dabara na nchọcha e ji ya eme. O bu ntuziaka ha nyere, ka a gbasoro wee hazie njumaza nchọcha a n'udi o ga-adị ma dezie ihe niile ha ruturu aka.

Onye nchọcha gara n'ulo akwukwo ndi ha hoputara maka nchọcha site n'inata ikike n'aka onye isi ulọ akwukwo nakwa ndi nkuzi maka iji umu akwukwo ha mee nchọcha. Ndi nchọcha kesara umu akwukwo ajuju ederede njumaza ma kowakwara ha ihe ndi ha kwesiri ime. Ha chekwara ka umu akwukwo zachaa ajuju ndi ahụ, tupu ha nakota ha ngwa nchọcha .

Usoro Miin na ndipu n'izugbe (standadi divieshon) ka e ji hazie ihe o choputara na nchọcha a. Onye nchọcha ji osisa ajuju o bula miin ya bidoro na 2.5 gbagowe wee ruo oru ebe o nabataghị osisa ajuju nchọcha o bula erughi miin 2.5 na nchọcha ya.

Tebulu Mbụ: Nchikọta Akara Miin Azamajuju na mmetuta ebe obibi ulọ n'ikpoputa mkpuruokwu asusu Igbo

Onuogu	Ndina	$\bar{X}$ (miin)	S.D(ndi nizugbe)	Mkpebi
1.	E nwere asusu di iche iche na gburugburu ebe obibi m, nke na-emetuta olu mkpoputa okwu m.	1.45	.57	AI
2.	A naghi m ege nti mgbe a na-akuzi mkpoputa mkpuruokwu n'asusu Igbo na klasị.	1.33	.47	AI
3.	Ikwuputa okwu nke oma m n'asusu Igbo ga-adị elu ma o buru na e nwere ndi na-agba m ume bido n'ulo.	3.54	.86	E

4	E nwere ọtụtụ mgbanwe n'olu mkpọpụta okwu Igbo gurugburu m bi na olu asụsụ Igbo Izugbe nke mere na ọ na-ahịa m ahụ ikpọko.	1.51	.68	A
5.	Akara uhie na ntupọ ụdaume na-emetuta edemede ụmụ akwụkwọ asụsụ Igbo .	3.34	.97	EI
6.	Mmetuta oyibo pijin na-adọchi olu mkpọpụta okwu Igbo azụ n'ebe ụmụ akwụkwọ asụsụ Igbo nọ.	3.03	.82	E
7.	Olu asụsụ epum anyị ji akpakọrịta n'ezinaụlọ na-ebuda mmasị m ịmụ asụsụ Igbo izugbe nke na-emetuta mmeta nke ọma m n'ule.	2.54	1.05	EI
8.	A naghị m enwe ohere ịgụ akwụkwọ n'ụlọ , nke na-emetuta mmeta nke ọma m n'ule asụsụ Igbo.	2.93	.96	EI
9.	Nne na nna m enweghi ohere ileba anya n'ihe omume ụlọ m nakwa ihe ọmụmụ ndị ọzọ.	2.86	1.02	E
10.	E nweghi m akwụkwọ ọgugu asụsụ Igbo n'ụlọ nke na-emetuta mmeta nke ọma m n'ule asụsụ Igbo.	2.58	1.11	E
11.	Nkwenye na omenaala nne na nna m na ndụ m na-emetuta mbawanye ọmụmụ asụsụ Igbo m n'ụlọ akwụkwọ.	2.92	1.18	E
12.	Ọdịdị ngwa ozi dika redio,onyonyo na itanetị n'ezinaụlọ na-ewepu uche m n'ihe gbasara ịgụ akwụkwọ m.	2.87	1.16	E

Ọnụọgụ=150, $\bar{X}$ = Miin. S.D. = Ndipunizugbe, EI= E kwesiri m ike.E= E kwere m, A = A juru m.

Tebulu 1 na-egosi akara miin azịza ụmụ akwụkwọ gbasara mmetuta ebe obibi ụlọ n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo. Site n'akara miin ndị a dị elu, 2.54, 2.93, 2.86, o gosiri nnabata na mkpebi akara njumaza gbasara mmetuta ebe obibi ụlọ n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo.

Akara miin ndị a gosiri na ebe obibi ụlọ nwere mmetuta n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo asụsụ Igbo.

Tebulu Nke Abụọ: Nchịkọta Akara Miin Azamajụjụ na olu asụsụ Igbo ndị ahụ na-emetuta ikpọputa mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumụ asụsụ Igbo

Onyogu	Ndina	$\bar{X}$ (miin)	S.D(ndi nizugbe)	Mkpebi
1.	Olu asụsụ dị iche iche ndị ogbe m na-asụ na-emeju m anya imata nke bụ Igbo izugbe.	1.45	.57	A
2.	Iwu utoasụsụ dị na mkpọputa mkpuruokwu n'asụsụ Igbo na-emetuta ikwuputa okwu m nke oma.	1.33	.47	AI
3.	Olu ikwuputa okwu m n'asụsụ Igbo ga-adị mma ma o bụrụ na e nwere ngwa omumụ n'ụlọ akwụkwọ.	3.54	.86	EI
4	A na m enwe otutu mmegheri anya n'olu ijiko okwu Igbo na bekee emebe okwu n'otu oge.	1.51	.68	AI
5.	Akara ụdaolu na-abata na mkpọputa okwu Igbo na-emetuta okwu onu umu akwukwo asusụ Igbo .	3.34	.97	EI
6.	Olu mkpuruokwu oyibo pijin na-adochi olu mkpọputa okwu Igbo azu n'ebe umu akwukwo asusụ Igbo no.	3.03	.82	E
7.	Olu asusụ epum anyi ji akpakorita n'ezinaulo na-ebuda mmasi m imu asusụ Igbo izugbe nke na-emetuta mmeta nke oma m n'ule.	2.54	1.05	A
8.	Olu asusụ m ji too anaghi ekwe m kwuputa okwu Igbo na-aga werewere n'onu.	2.93	.96	E
8.	Olu asusụ m ji too anaghi ekwe m kwuputa okwu Igbo na-aga werewere n'onu.	2.93	.96	E
9.	Afo ole nwata akwukwo na-emetuta olu asusụ Igbo ya.	2.86	1.02	EI

10.	Ọbụbụ oke na nwunye na-emetuta olu asụsụ Igbo ụmụ akwụkwọ na mmata nke ọma ha n'ule asụsụ Igbo.	2.58	1.11	E
-----	---	------	------	---

Onuogu=150, $\bar{X}$ = Miin. S.D. = Ndipunizugbe, EI= E kwesiri m ike.E= E kwere m, A = A juru m.

Tebulu 2 na-egosi akara miin aziza ụmụ akwụkwọ gbasra olu asụsụ Igbo ndi ahụ na-emetuta ikpọputa mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumu asụsụ Igbo. Site n'akara miin ndi a di elu, 3.4, 3.34, 2.93, o gosiri nnabata na mkpebi akara njumaza gbasara mmata olu asụsụ ndi ahụ na-emetuta ikpọputa mkpuruokwu Igbo Izugbe n'omumu asụsụ Igbo. Akara miin ndi a gosiri na olu asụsụ na-emetuta ikpọputa mkpuruokwu Igbo Izugbe ụmụ akwụkwọ n'omumu asụsụ Igbo.

Nkwa nchoputa

Nchoputa gosiri na otutu ụmụ akwụkwọ kwadoro na ebe obibi nakwa enweghi akwụkwọ mmata asụsụ Igbo, na akwụkwọ ogugu ndi ozo di mkpa na-adochi mmata nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo azu. Nke a putara ihe na mputara miin aziza ha. Nke a gosiri na olu asụsụ ebe obibi di nnukwu mkpa n'ikwalite mmata nke ọma ụmụ akwụkwọ sekondiri n'ikpọputa mkpuruokwu asụsụ Igbo. Nchoputa a dabara na nchocha Eke (2011) bu onye kwenyere na inwe ezi ntola olu asụsụ mmadu bido na nwata na-enyere ya aka isu asụsụ di mfe. Memon, Umarani na Memon (2016) kwadoro na mmata nke ọma ụmụ akwụkwọ na-adabakarị n' ige nakwa igu akwụkwọ oge niile na klasi iji kwalite mmata ha n'ikpọputa okwu na-aga werewere n'onu. Nchoputa ndi a niile gosiri na mmata nke ọma n' asụsụ na-adabekarị na udi olu asụsụ ebe obibi mmadu dabara n'uju, maka imuta usoro ikpọputa okwu nke ọma n'asụsụ ha na-amu n' ulo akwụkwọ. Nke a ga-enye aka ime ka okwu o bua ha nuru bido n'ezinaulo tapara n'uburu isi ha ka o ghara ibu okwu ohuu na nti ha mgbe a na-akuzi ya n' ulo akwụkwọ.

Mmechi

Mmata nke ọma na mkpọputa okwu Igbo ụmụ akwụkwọ Sekondiri ga-adi ire n' asụsụ Igbo ma o buru na a ga-elebanye anya na mmata olu asụsụ ndi ahụ di n'ebe obibi na-adoghachi mmata nke ọma ha azu. Ihe ndi metutara: Onyonyo televishonu, asusu pijin, Ojiji ekwentị, otutu oru ulo, enweghi nlebara anya nne na nna n'ihe omume ulo, na-emetuta ikpokọ okwu ụmụ akwụkwọ asusu Igbo.

Nke a ga-enye aka ibawanye echiche na uburu omu gbasara ikpọputa okwu bu ihe ndi di mkpa ga-akwalite mmata nke ọma ụmụ akwụkwọ Sekondiri n' ikpọputa mkpuruokwu asusu Igbo oso oso.

Aro

Site na nchoputa nchocha e mere, ndi nchocha tputara aro ndi a:

- Ndi goomentị ga-agba mbọ huu na ha wubere labu asusu ebe ụmụ akwụkwọ Sekondiri ga na-amu ma na-elere usoro mkpọputa mkpuruokwu asusu Igbo n'onyonyo.
- Ndi nkuzi ga-agba mbọ iweputa ohere ga-ezu maka ikuziri umuaka usoro ihe omumu ndi a na labu.

- iii. Nne na nna kwesiri izunye umu ha akwukwo ogugu di mkpa maka omumu asusu Igbo ma weputa oge nyere umu ha aka n'ihe omume ulo.
- iv. Nne na nna kwesikwara ileru umu ha anya nke oma, imata mgbe ha hapuru igu akwukwo ha na ihe ha na-ejikari ekwe nti eme.

Edensibija

- Aleke, L. E. (2015). English Language Communication Skills: General studies for Colleges and Polytechnics. Folmech printing & publishing company Ltd.
- Asogwa, E. (2010). Spoken English for tertiary level of education and pedagogical approach. Elemtech Nigeria printing press Onitsha Anambra.
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory Eagle Wood Cliffs; NJ Prentice.
- Biswas. (2016). Advanced research in environment. Department of Ecological Studies and International Centre for Ecological Engineering, University of Kalyari.
- Eke, O. (2011). Effect of school environment on students' performance. Project: UNN.
- Eze, R. I & Omeje, G. N. (2018). Availability of instructional materials for the teaching and learning in secondary schools in Nsukka education zone, Enugu state in *International journal of management, social sciences, peace and conflict studies*. 1 (1) 68 – 76.
- Eze, R. I & Umo. (2017). The influence of family upbringing on Students' Achievement on Igbo Language in Nsukka Local government Area of Enugu State. In *International Journal of Studies in Education*, Vol 15 No 1 Jan 2017. ISSN: 2636 – 6339.
- Federal Republic of Nigeria (2014). *National policy on education*. Lagos: NERDC Press.
- Memon, S., Umarani, S & Memon, N. (2016). Understanding the Reading Attitude in English of Rural and Urban Sindhi Students. Doi:10.17507/tpls.0608.04.
- PPSMB. (2018). Strategies from Enugu State Post Primary School Management Board.
- Skinner, B. F. (1977). The behavior of organisms. Appleton – Century, USA.
- UNESCO. (2011). Strategy framework for promoting ICT literacy in the Asia-Pacific region. Bangkok: UNESCO Bangkok, Retrieved December 11, 2010 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001621/162157e.pdf>